

УДК

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О.В. Лозова, кандидат економічних наук

Анотація

Лозова О.В. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Мета статті полягає у визначенні основних наукових підходів щодо розвитку аграрного сектору національної економіки України, дослідженні особливостей державного управління інноваційною продукцією аграрного сектору України та обґрунтуванні пропозиції щодо удосконалення напрямів і форм управління інноваційною продукцією аграрного сектору.

Методика дослідження. Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу.

Результати. Обґрунтуванні теоретико-методологічних основи державного управління та організаційно-економічних заходів щодо формування та використання інноваційної продукції в аграрному секторі національної економіки України та виявлено стримуючі фактори розвитку цього процесу.

Практична значущість результатів дослідження. У статті обґрунтовано необхідність розроблення Державної цільової науково-технічної програми розвитку пріоритетних видів інноваційних продуктів та інноваційної продукції аграрної сфери, методично узгодженої із чинною системою державних прогнозів і програм соціально-економічного розвитку України, реалізація якої надасть можливість планомірно розвивати аграрну науку, що збільшить її вплив на підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу.

Ключові слова: аграрний сектор, інноваційна продукція, державне управління, національна економіка.

Аннотация

Лозова О.В. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ПРОДУКЦИЕЙ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Цель статьи заключается в определении основных научных подходов относительно развития аграрного сектора национальной экономики Украины, в исследовании особенностей государственного управления инновационной продукцией аграрного сектора Украины и обосновании предложения по совершенствованию направлений и форм управления инновационной продукцией аграрного сектора.

Методика исследования. Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода.

Результаты. Обосновано теоретико-методологические основы государственного управления и организационно-экономических мер по формированию и использованию инновационной продукции в аграрном секторе национальной экономики Украины и выявлены сдерживающие факторы развития этого процесса.

Практическая значимость результатов исследования. В статье обосновано необходимость разработки государственной целевой научно-технической программы развития приоритетных видов инновационных продуктов и инновационной продукции аграрной сферы, методически согласованной с действующей системой государственных прогнозов и программ социально-экономического развития Украины, реализация которой позволит планомерно развивать аграрную науку, что увеличит ее влияние на повышение конкурентоспособности агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: аграрный сектор, инновационная продукция, государственное управление, национальная экономика.

Abstract

Lozova O. THE STATE MANAGEMENT OF INNOVATIVE PRODUCTS TO THE AGRICULTURAL SCCTOR THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

The purpose of this article is to define the main scientific approaches for the development of the agricultural sector of the national economy of Ukraine, the study of peculiarities of state management of innovative products of the agricultural sector of Ukraine and substantiation of the proposals for the improvement of directions and forms of management of innovative products to the agricultural sector.

Methodology of the study. The solution in the article the tasks carried out with the help of such scientific and special research methods: analysis and synthesis, systematization and generalization, the dialectical approach.

Results. The study theoretical and methodological foundations of public administration and organizational-economic measures on the development and use of innovative products in the agricultural sector of the national economy of Ukraine and the identified constraints development of this process.

The practical significance of the research results. In the article the necessity of development of the State target scientific and technical program of development of priority types of innovative products and product innovation of agricultural science, methodologically harmonized with the existing system of state forecasting and programs for socio-economic development of Ukraine, the implementation of which will allow to systematically develop agricultural science, which will increase its impact on improving the competitiveness of agriculture.

Key words: agrarian sector, innovative products, public administration, national economy.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових будь якої ефективної ринкової економіки є інтелектуальний продукт та його розвиток у конкурентному середовищі. Оскільки саме в умовах ринку перемагає той, хто в змозі реалізувати найкращі конкурентні переваги та виробити конкурентоспроможні товари і послуги, а це можливо лише з використанням об'єктів інтелектуальної власності. Реалізація інноваційної моделі розвитку соціально-економічного розвитку національної економіки України визначається накопиченим та реалізованим інтелектуальним потенціалом країни, зокрема і в аграрному секторі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми управління інноваційною продукцією аграрного сектору економіки займають важливе місце у працях провідних українських вчених, серед яких варто виділити праці О. Крисального, П. Саблука, М. Коденського, Г. Підлісецького, В.Я. Месель-Веселякого, Ю. Лупенка, В. Ситника, М. Кісіля, М. Маліка, О. Шпикуляка, Л. Курило, С. Юшина, М. Жука, Б. Санто, В. Алексеєва, Б. Заблоцького, О. Румянцевої, О. Гусака та інших. Проте окремі питання щодо обґрунтування пропозицій удосконалення напрямів державного управління інноваційною продукцією аграрного сектору національної економіки України в сучасних умовах господарювання недостатньо вивчені й вимагають ґрунтового дослідження. Перспективним напрямом досліджень є визначення векторів впливу інноваційної продукції на розвиток аграрного сектору та стимулювання його розвитку в національній економіці в цілому.

Поставка завдання. Метою дослідження є визначення основних наукових підходів щодо розвитку аграрного сектору національної економіки України, дослідження особливостей державного управління інноваційною продукцією

аграрного сектору України та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення напрямів і форм управління інноваційною продукцією аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток ринкової економіки та реформування аграрного сектору національної економіки України призвели до значного погіршення матеріального-технічної бази агропромислового комплексу, невідповідність техніки і знарядь праці вимогам сучасним ринковим технологіям та інноваціям. Несвоєчасність виконання технологічних операцій сільське господарство України втрачає третину потенційних можливостей виробництва продукції рослинництва та тваринництва, а в результаті переобтяженого технологічного процесу вироблена продукція не є конкурентоздатною та конкурентоспроможною та має високу енергозатратність і низьку загальну якість. Тому на сьогоднішній день дуже гостро постає питання розробки комплексної програми державного управління та підтримки інноваційної продукції аграрного сектору.

Інноваційна діяльність є запорукою успішного функціонування та розвитку аграрного сектору України у період розбудови ринкової економіки в державі, її входження до європейського та світового економічного простору в умовах подолання економічної кризи, запорукою економічного добробуту нашої держави в майбутньому. Але її сучасний стан в аграрному секторі України вітчизняні та зарубіжні науковці оцінюють як незадовільний, насамперед, через недосконалість механізмів управління інноваційною діяльністю [3, с. 5]

У різних галузях сільського господарства виокремлюються власні домінуючі чинники, завдяки яким гальмується розвиток інноваційної діяльності. Але стрижневим негативним чинником є втрата взаємозв'язку науки та виробництва: «Малоефективна система зв'язку наукового та виробничого потенціалів, що успадкована від минулої соціально-економічної системи, виявилася непристосованою до розв'язання завдань аграрної економіки на інноваційних засадах» [2, с. 195].

Основною ціллю створення інноваційної продукції є її застосування у виробничій сфері. Дві складові інноваційного розвитку – створення та

використання інноваційної продукції формують ринок, який визначає потребу в інноваціях, попит на них та формує ціни. Також варто зазначити, що ринок інноваційної продукції в аграрній сфері є об'єктами права інтелектуальної власності і регулюються Цивільним кодексом України, законами про охорону прав на об'єкти права інтелектуальної власності та іншими підзаконними актами.

Курс України на інноваційно-інвестиційний розвиток вимагає збереження інтелектуального потенціалу країни та створення для його ефективного функціонування, а результатом праці цієї еліти і є інноваційний продукт.

Інновація та інноваційна продукція є результатом інноваційної діяльності. Процес створення інноваційної продукції починається у науковій сфері, де інтелектуальною працею людини створюється науково-технічна продукція. На цій стадії процесу науково-технічна продукція розмежовується на інтелектуальний продукт і інноваційний продукт. Інтелектуальний продукт – це сформоване у вигляді теорії, концепції тощо наукове знання, що є об'єктом авторського права. Інноваційний продукт при застосуванні у виробничій сфері набуває ознак інноваційної продукції [1, с. 8].

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» [5] інноваційний продукт є результатом виконання інноваційного проекту і науково-дослідною і (або) дослідно-конструкторською розробкою нової технології (в тому числі - інформаційної) чи продукції з виготовленням експериментального зразка чи дослідної партії і відповідає таким вимогам:

він є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів. При цьому використаний об'єкт інтелектуальної власності має бути визначальним для даного продукту;

розробка продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень;

в Україні цей продукт вироблено (буде вироблено) вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоздатним і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Рішення про кваліфікування продукту інноваційним приймає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інноваційної діяльності, за результатами експертизи.

Крім того, чинним законодавством чітко визначено критерії продукції, яка може бути визнана як інноваційна. Інноваційною може бути визнана продукція, яка відповідає таким вимогам:

вона є результатом виконання інноваційного проекту;

така продукція виробляється (буде вироблена) в Україні вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншою аналогічною продукцією, представленою на ринку, є конкурентоздатною і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Інноваційна продукція може бути результатом тиражування чи застосування інноваційного продукту.

Інноваційною продукцією може бути визнано інноваційний продукт, якщо він не призначений для тиражування.

Головною метою державної інноваційної політики в Україні визначено створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсоощадних технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції [4].

Водночас, аналіз існуючого інноваційного розвитку аграрного сектору України дає можливість виділити низку проблемних напрямів державного управління, які гальмують впровадження інновацій у виробничу діяльність.

По-перше, з боку держави немає системності в управлінні інноваційними процесами. Розподіл управління в цій сфері між декількома відомствами призвела до відсутності загальної стратегії розвитку, спільних цілей і задач. Державне управління інноваційною продукцією ніколи не було спрямоване на вирішення

загальнонаціональних завдань, оскільки завжди мало галузевий характер і не містило системності.

По-друге, існуюча нормативно-правова база регулювання інноваційною діяльністю в Україні є суперечливою, фрагментарною, не цілісною, а тому на сьогоднішній день потребує суттєвого доопрацювання. Так, в Україні вже ухвалено більше ніж 100 законодавчих, нормативно-правових актів і різноманітних відомчих документів, які є не взаємоузгодженими і не формують єдиного законодавчого поля в сфері розвитку інноваційної діяльності.

По-третє, відсутня обґрунтована і дієва інноваційна політика держави в сфері аграрного господарства. Ігнорування в аграрній сфері науково-технологічного розвитку, відсутність державної підтримки розвитку інноваційної продукції призвела до не конкурентоспроможності аграрної продукції на міжнародному ринку.

Крім того, досить суттєвою проблемою є відсутність розробленого фінансового механізму інноваційної діяльності. Основним джерелом фінансування витрат на інноваційну продукцію в аграрній сфері є власні кошти підприємств, а в розвинутих країнах світу фінансування інноваційної діяльності покладено на розгалужену і досить динамічну мережу приватних інвестиційних і венчурних фондів.

Саме через відсутності державних гарантій та підтримки приватний капітал майже не залучається в розвиток інноваційної продукції аграрної сфери. Посилення інноваційної активності в Україні має посідати центральне місце в реалізації державної економічної політики в аграрній сфері. Однак інноваційний бізнес у країні досі слабо розвинений. Так, варто зазначити, що в 2013-2015 рр. частка інноваційно активних організацій, що здійснюють технологічні інвестиції, становила всього 0,5 % від їх загальної кількості, значно гірше становище в агропромисловому комплексі – лише 0,1 %.

Зокрема, не отримали належного розвитку такі прогресивні види інноваційної активності, як дослідження та розробки, покупка високотехнологічних сільськогосподарських машин і устаткування, нових

агротехнологій, придбання прав на патенти і ліцензії. В обсязі інноваційної продукції наявною є недостатня та частина, яка зазнала значних технологічних перетворень або була знову впроваджена в порівнянні з продукцією, що зазнала вдосконалення [6].

Аграрна сфера потребує регульованого наукоємного ринку, який би зміг забезпечити створення конкурентоспроможної наукоємної інноваційної продукції, але варто зазначити, що інноваційний бізнес в аграрній сфері належить до венчурного (ризикового) капіталу. Тому розвиток цього ринку потребує залучення не лише вітчизняних, а й іноземних інвестицій. При цьому всі ризики ніяк не можуть бути компенсовані лише доходами підприємств-новаторів, але й державними гарантіями, пільговим оподаткуванням, спеціальним страхуванням і зниженими відсотками за довгостроковими кредитами.

Щоб знизити ризики необхідно активно залучати науку в сферу агровиробництва. Для вибору найефективніших форм і методів інноваційної діяльності в сільськогосподарській сфері насамперед необхідно науково обґрунтований менеджмент, який містив би чітко означену мету і довгострокову стратегію розвитку, підготовку, розробку, управління та контроль інноваційних проектів, управління ризиками та персоналом, освоєння нової техніки та продукції. Саме від ефективного менеджменту залежить визначення напрямів економічної, інноваційної, інвестиційної та науково-технічної політики, яка має засновуватись на довгостроковому прогнозуванні розвитку аграрної сфери, враховуючи ринкові відносини, зовнішні та внутрішні фактори та ресурсні обмеження.

Висновки. Головною умовою створення та розвитку інноваційної продукції в аграрному секторі національної економіки України є потреба в переході на інноваційно-інвестиційну модель розвитку економіки та наявність високо технологічного та наукового потенціалу, високо кваліфікованих кадрів, сучасних розробок та нововведень. Зазначено, що аграрний сектор та його розвиток вже сам по собі є ризиковим, а тому потребує державної підтримки та управління. Відсутність довгострокової стратегії інноваційного розвитку аграрного сектору

привела до безсистемності та відсутності іноземних інвестицій в розвиток цієї галузі. Всі учасники інноваційного процесу мають бути зацікавлені у поєднанні своїх інтересів і зусиль у створенні і застосуванні нових знань і технологій з метою виходу інноваційної продукції на внутрішні і зовнішні ринки.

Список використаних джерел.

1. Удовиченко С. М. Формування та використання інноваційної продукції аграрної науки [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Удовиченко Світлана Миколаївна ; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки". - К., 2012. - 21 с.

Udovichenko S. M. Formation and use of innovative products of agricultural science [Text] : author. dis. kand. Ekon. Sciences : 08.00.03 / Udovichenko S. N. ; NAT. Acad. Agrar. of Sciences of Ukraine, NAT. Sciences. center Inst. Agrar. economy." - K., 2012. - 21 sec.

2. Тимоць М.В. Інституційне забезпечення інноваційного процесу збереження та поліпшення земельних ресурсів / М.В. Тимоць // Науково-інформаційний вісник. Економіка. – 2011. – № 3. – С. 195-199.

Timoci M. V. Institutional support of the innovation process to the preservation and improvement of land resources / N. In. Timoci // research-information Bulletin. Economy. – 2011. – No. 3. – S. 195-199.

3. Дацій О.І. Формування національної інноваційної моделі розвитку сільського господарства України / О.І. Дацій // Агросвіт. – 2008. – № 15. – С. 2-5.

Dacij O. I. Formation of national innovation model of agricultural development / A. I. Event // Agrosvit. – 2008. – No. 15. – P. 2-5.

4. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : навч. посібн. / Т.В. Майорова. - К. : Вид-во ЦУЛ, 2003. - 376 с.

Mayorova T. V. Investment activity : textbook. porn. / T. V. Mayorova. - K. : publishing house of the CELJE, 2003. - 376 p.

5. Про інноваційну діяльність від 04.07.2002, № 40. – Закон України – ВРУ № 36 від 06.09.2002. ст. 266. – с. 282 – 292.

About innovative activities from 04.07.2002, № 40. – Lying to law of Ukraine No. 36 dated 06.09.2002. article 266. S. 282 – 292.

6. Смолінський В.Б. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011р. – №21.2 - с.286-290.

Smolinski V. B. Problems of state regulation of innovative activity in agrarian sphere of economy // Scientific Herald NLTU Ukraine. – 2011. – No. 21.2 - p. 286-290.